

УДК 82-134.1.09:821.161.2-32.03В.Стефаник
DOI: 10.31471/2304-7402-2022-16(63)-323-334

ВАСИЛЬ СТЕФАНИК У ФРАНЦУЗЬКОМОВНОМУ ПРОЧИТАННІ

Ярема Кравець

*Львівський національний університет імені Івана Франка;
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000;
e-mail: yaremakravets@gmail.com*

Французькомовна літературознавча критика і перекладацтво, присвячені Василеві Стефаніку, мають понад столітню історію. Вже у 1912 і 1915 рр. французький читач знав окремі новели українського письменника. Відтоді його творчість постійно присутня в українознавчих монографічних працях, що з'являлися у Швейцарії, Бельгії та Франції. Найвагомішими публікаціями французькомовної Стефанікіани можна вважати книжку «Croix de pierre», що містила понад 40 новел письменника, окремі розділи про В. Стефаніка у 12-томовій бельгійській антології «Patrimoine littéraire européen» (1993-2000) та сарсельській антології української літератури XI-XX ст. виданої НТШ у Західній Європі (2004).

Ключові слова: Василь Стефанік, французькомовна критика, переклад, «Камінний хрест», бельгійська антологія, антологія НТШ.

У літературознавчій спадщині Володимира Матвіїшина бачимо статтю «Василь Стефанік і французьке письменство», в якій науковець згадав про появу у французькій газеті «Humanité Nouvelle» «дуже прихильної згадки про творчість автора «Синьої книжки» і «Камінного хреста»; ряд новел письменника було видрукувано у різних періодичних французьких виданнях» [3, с. 59]. Свою інформацію літературознавець доповнив у рецензії на французькомовне видання В. Стефаніка «Камінний хрест та інші новели» (К., 1975), зазначивши, що вже у 10-х рр. ХХ ст. французький читач знав новели українського письменника («Злодій» та «Вечірня година»), що друкувалися в антології літературознавця Михайла Рудницького «Mille nouvelles nouvelles» (1912) та № 1 швейцарського журналу «Revue Ukrainienne» за 1915 р., що виходив у Лозанні. Отже, враховуючи, що найновіше французькомовне прочитання В. Стефаніка датується 2004 роком, присутність українського письменника у французькомовних культурах можна визначити цілим століттям. Тим цікавіше хронологічно оглянути французькомовну Стефанікіану у її літературознавчій оцінці та перекладах.

Ще у своєму краківському листі до О. К. Гаморак з березня 1900 р. Василь Стефаник писав: «Пані Severin з Парижа хоче перетолкувати моїх новел на книжку і видати в язиці французькім. Др. Сіменович обіцяв давати переклади англійські. В «Humanité Nouvelle» є дуже прихильна згадка за мене, у Варшаві толкують багато на польське» [7, с. 208].

Епізодичну згадку про В. Стефаника французькою мовою знаходимо в монографії М. Тишкевича «Українська література» («La littérature ukrainienne»), що після своїх двох окремих публікацій 1916 та 1917 року на сторінках швейцарської газети «L'Ukraine», з'явилася 1919 р. окремим виданням у м. Берн (Швейцарія): «У Галичині ми бачимо неабияких поетів і письменників як-от Пані Кобилянська, талант якої найближче підходить до таланту письменників-модерністів цих останніх часів; елегантного дуже вартісного поета Богдана Лепкого; пані Яновська, пані Наталя Кобринська, новеліст сповнений гумору Маковей, Василь Щурат, Василь Стефаник, брати Мартовичі» [9, 133]. Мовлячи про письменників останніх років, М. Тишкевич більше зосередив свою увагу на літературній діяльності М. Коцюбинського, Лесі Українки, М. Грушевського та В. Винниченка.

Не оминув В. Стефаника й автор оглядової статті «Українська література» П. Филипович у IV-V випусках бельгійсько-французького журналу «La Nerve» за 1928 р. Згадавши «Фата Моргана» і «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського, П. Филипович писав: «Взагалі-то селяни мають вірних художників, особливо у Галичині, як-от Стефаник (нар. 1871 р.), який описує сільські злидні та жахіття війни, а також Мартовича і Черемшину» [10, с. 15]. Це була єдина згадка про письменника у цій бельгійській антології української літератури: у вип. VIII, де містилися окремі зразки української літератури з давніх часів до 20-х рр. XX ст., текстів В. Стефаника не бачимо.

Того ж року переклад новели В. Стефаника «Лесева фамілія» друкується у № 5-6 паризького двомісячника «L'Ukraine Nouvelle», що почав виходити з червня 1928 р. в Парижі. На цю публікацію відгукнувся літературознавець С. Родзевич своєю статтею «Українське мистецтво в закордонних журналах» у ч. VII журналу «Життя й революція» за 1929 рік: «Відповідаючи на листа професора української мови в Одеському ІНО Л. Горісса (...), «Нова Україна» охоче приймає цю пропозицію, бо в її проекти увіходить видання творів української літератури» [6, с. 190]. Поряд із В. Стефаником на сторінках часопису були презентовані М. Коцюбинський («Інтермеццо»), Б. Грінченко («Олена»), М. Хвильовий («Мій молот»). Згадані переклади, за винятком останнього, належали Л. Горіссу. Як зазначив С. Родзевич, «усі ці переклади досить літературні й значно поширюють обізнання французів з новою українською літературою» [там само].

1933 р. у серії «Східна та американська книгозбірня» паризького видавництва Ж.-П. Мезонев з'явилася монографія «Життя одного народу. Україна» літературознавця і перекладача Роже Тіссерана, співробітника видавництва «Larousse», а також автора величезної кількості гасел у виданні «Larousse du XXe siècle». У розділі X монографії Р. Тіссеран писав: «Українці поневолені Росією та Австрією, українці – вигнанці спільно стверджують своє право на існування, вимагають місця, яке належить їм серед цивілізованих народів, менше промовами та політичними публікаціями як віршованими та прозовими творами, де знаходяться найкращі таланти: Мартович, Стефаник, Кобилянська, Самійленко, Леся Косач (Леся Українка), Тобілевич, Богдан Лепкий, Борис Грінченко, Михайло Коцюбинський, новели якого знамениті своїм психологізмом та поетичністю; найбільший історик України – Михайло Грушевський» [18, с. 222-223].

Українознавчі інтереси Р. Тіссерана стануть зрозумілішими, якщо врахувати, що науковець упродовж 1931-1932 року читав лекції з історії української цивілізації у Паризькій школі громадських робіт. У своїй монографії французький літературознавець виявив добре знання української літератури, опрацьовуючи пропонований матеріал, подавав власні переклади багатьох українських пісенних жанрів (обрядової, побутової, ліричної, гумористичної, історичної) поезії, які критика вважала «мистецьки довершеними».

Цікаву характеристику творчості В. Стефаника бачимо у праці літературознавця Еммануеля Раїса «Ця невідома Україна» (Париж, 1967). Звертаючись до літератури як найпомітнішого вияву української культури, Е. Раїс серед найвидатніших її представників помістив Франка, Стефаника, Ларису Косач, Довженка, Яновського (...). І дещо далі, охарактеризувавши творчість І. Франка, Лесі Українки, писав: «Короткі новели Василя Стефаника відкривають глибини селянської душі, непізнанної до нього. Їхній лаконічний стиль, в якому важливим є кожне слово, перетворив їх на справжні поеми у прозі дивного модернізму, безперечно невіданого у того чоловіка, який сам по собі був істинним селянином, своєрідним селянським аристократом незабутніх джерел» [16, с. 24].

Ще одну характеристику В. Стефаника знаходимо у підрозділі «Українська література» розділу «Східна Європа» тритомової монографії Сіріла Вільчковського, виданій 1958 р. Говорячи про той час, коли центр українського руху перейшов до австрійської Галичини, автор монографії писав, що тут під впливом Михайла Драгоманова розвивається західноукраїнська література: «Вона буде представлена насамперед реалістом Іваном [Яковичем] Франком, поетом і романістом, і двома прозаїками реалістичної та психологічної тенденції – Ольгою Юліанівною Кобилянською та Василем Семеновичем Стефаником» [19, с. 1714].

До творчості В. Стефаніка звернувся відомий французький славіст Жорж Люціані у гаслі «Українська література» («Ukrainienne (Littérature)») із 23 т. «Encyclopaedia Unoversalis» (Paris, 1989), зробивши це опосередковано у розділі «Бібліографія» [12, с. 131], де подав французькомовне видання В. Стефаніка, що вийшло 1975 р. в іноземній редакції Київського видавництва «Дніпро» у перекладі львів'янки Жінет Максимович (V. Stefanyk. La Croix de pierre et autres nouvelles, trad. G. Махумовytch, Kiev, 1975).

У розділі «Українська література у XVIII–XX ст.» («Ukrainienne aux XVIIIe –XXe s. (Littérature)») із тритомового літературного словника паризького видання 1994 р. її автор, відомий літературознавець українського походження Е. Крюба такими словами писав про В. Стефаніка: «Василь Стефанік (1871-1936) надзвичайною строгістю і точністю, очевидною безсторонністю, психологією дійства дає страшну і хвилюючу картину світу села і його злиднів, його відчаю у «Синій книжечці» (1897) і «Камінному хресті» (1900). Він є антиподом нестримного мовного потоку на кшталт Нечуя-Левицького» [13, с. 3955].

І далі літературознавець продовжував: «Від Стефаніка не можна відокремити його товариша шкільних років Леся Мартовича (1871-1916), який досконалим мистецтвом монолога, репліки і деталі, з гумором або іронією виявляє нікчемність селянської душі та нелюдськість людського існування. Обидва відмовляються од ідеалізації селянина і переконують, що він завжди гідний уваги при умові, якщо на нього інакше глянути. Ефективність аналітичного методу і новаторський стиль трьох галичан зберіг Михайло Коцюбинський (1864-1913)».

Значне місце В. Стефанік займає у французькомовній «Короткій історії української літератури» Ольги Вітошинської, французької літераторки і перекладачки українського походження. Про Василя Стефаніка авторка цієї праці говорить у розділі «На зламі століть» («Au tournant des siècles»), розпочавши свою розповідь такими словами: «Серед епігонів «трьох велетів» (Ольга Вітошинська мала на увазі Т. Шевченка, І. Франка та Леся Українку. – Я. К.) були письменники, які на «зламі століть» належали до XIX століття, однак жили і творили також у перших роках XX століття. До того ж, вони мали великий таланти і нові ідеї, що вирізняло їх від їхніх попередників» [20, с. 79].

Василя Стефаніка науковець помістила разом із Михайлом Коцюбинським та Ольгою Кобилянською: «... він захопився імпресіонізмом і психологізмом у своїх коротких новелах, що є справжніми шедеврами лаконізму і правди у змалюванні людської душі». Згадавши про те, що В. Стефанік разом із своїми шкільними товаришами Семанюком (Черемшиною) і Мартовичем створили тріаду письменників – «Покуття», критик подала слова, якими Леся Українка охарактеризувала Стефаніка

у своїй критичній статті «Українські письменники на Буковині»: «Василь Стефаник з більшою підставою, ніж О. Кобилянська, може бути названий продовжувачем Федьковича: він так само близький до селянського середовища, так само любить його, так само засвоїв мову його і пройнявся його почуттями» [8, с. 47].

Порівнюючи В. Стефаника із Ю. Федьковичем, Ольга Вітошинська продовжувала думку Лесі Українки: «За винятком деякої подібності із Федьковичем, Стефаник відрізняється од нього багатьма рисами. Якщо Федькович подає етнографічну феєричну сторону життя народу, у Стефаника бачимо протилежне, зворотню сторону цього життя. Федькович подав заможне селянство, яке страждає лише від природних катаклізмів та мобілізації своїх синів, тоді як протагоністи Стефаника – це бідні прості селяни, жертви пролетаризації зі своїми трагедіями. Стефаник подає нам цілу колекцію силуетів, які нагадують Лесі пролетаріїв Ади Негрі» [20, с. 84].

Зауваживши, що всі твори Стефаника написані на місцевому діалекті, який важко надається для перекладу, французька літературознавиця нагадувала, що В. Стефаник у своїх творах зібрав усі типи природи – молодого рекрута, конаючу матір, дітей та інших. Найголовніша риса їхньої психології, зазначила авторка праці, це пасивність та інертність: «Герої Стефаника пасивні або інертні, сповнені живого страждання, перед яким не можна залишитися байдужим. Стефаник не є популістом і його люди не є носіями якоїсь доктрини або гасла» [20, с. 85].

І трохи далі: «Саме відсутність цих елементів справила найбільше враження на мислячих і чутливих читачів, більше аніж панегірики ідеалізованого люду у популістській літературі. Двома-трьома короткими різкими штрихами він подає нам великі драми життя усього українського селянства. Він показує нам колективну душу народу» [там само]. І завершуючи цей розділ, Ольга Вітошинська писала наступні слова: «Оригінальність таланту Стефаника привернула увагу не лише його співвітчизників. Переклади його новел з'являються у польських та німецьких виданнях. У берлінській «Gesellschaft» був надрукований «Лист арештанта» Стефаника із захопленою реплікою редакції. А як знаємо, німці зовсім не щедри на похвальби!» [там само].

1975 р. бачимо знаменну подію, пов'язану із французькомовною Стефаникіаною: саме тоді з'являється друком найповніше ще й до сьогодні видання українського новеліста французькою мовою – книжка «Камінний хрест», що містила 42 новели із збірок «Синя книжечка», «Камінний хрест», «Дорога», «Земля» та ін. у перекладі Жінет Максимович [17]. Своєю роботою над В. Стефаником Жінет Максимович завершила неодноразові спроби дати французькому читачеві цього унікального у світовій літературі письменника.

На появу цього перекладу вже незадовго відгукнувся рецензією «В. Стефаник французькою мовою» на сторінках «Всесвіту» літературознавець Володимир Матвіїшин, зазначивши, що тут «перекладачка майстерно відтворила складні мовні конструкції першотвору, знайшла у французькій мові відповідники для передачі багатой, експресивної мови та неповторного стилю українського новеліста» [4].

Глибоку і кваліфіковану оцінку французькомовного В. Стефаніка подала літературознавиця Ярослава Погребенник, помістивши її на сторінках журналу «Жовтень» за 1976 р. під назвою «Ключі» до прози Василя Стефаніка». Нагадавши, що письменник «належить до тих авторів, які дуже важко піддаються перекладанню на іноземні мови», оскільки мали свою неповторну манеру письма, Я. Погребенник зосередила свою увагу на окремих здобутках Ж. Максимович-перекладачки. Інтерпретуючи новели В. Стефаніка, «вона орієнтувалася на загальнофранцузьку літературну мову з урахуванням творчих можливостей її діалектичних варіантів», використала усічні, еліптичні форми артикля, діалектні слова, вдалася до простонародного «зіпсутого» синтаксису. Добре відтворено, зазначала рецензент, фольклорну дикцію, що зокрема «виявляє себе в різномірних модуляціях невласне-прямої мови, де пульсує скорботне і ліричне авторське «я» (...) Досить уміло поставилася вона до передачі індивідуальних особливостей мовних характеристик героїв» [5, с. 143-144].

Грунтовну статтю «Відтворено французькою» про перекладацький талант Жінет Максимович надрукував у березні 1981 р на сторінках «Літературної України» метр українського перекладу Григорій Кочур, підтримуючи її кандидатуру на здобуття премії імені Максима Рильського. Оглянувши всю попередню перекладацьку роботу Ж. Максимович, видатний теоретик і практик перекладу писав: «І все ж таки серед усіх її перекладів є один, який найбільше заслуговує на те, щоб його виділити окремо. Це «Камінний хрест» Василя Стефаніка, що побачив світ у видавництві «Дніпро» 1975 року. Існує поширена думка, ніби вірші перекладати важче, ніж прозу. У віршах, мовляв, і ритм, і рима, і більша конденсація вислову і ще багато чого. А от не завжди воно й так. А що, коли замість явного ритму класичної поезії, ритму, що ось тут, на поверхні, приступний для ока й для вуха, що, коли замість нього пульсує десь ледь помітний, прихований ритм прозового рядка? Що, коли в скупих словах коротенької новели сконденсовано стільки емоцій, скільки віршовані рядки не завжди й спроможні вмістити? Далеко не кожен вірш ставлять стільки різноманітних труднощів перекладачеві, скільки їх ставлять новели Стефаніка, одного з творців новочасної прози, письменника, про якого Франко вже 1901 року писав, що це «може, найбільший артист, який появився у нас від часу Шевченка». А до всіх труднощів додається

ще одна – мова. Отой самий покутський діалект, що стільки клопоту завдавав самому Стефаникові: той часом мріяв, щоб хтось «переклав» його твори на літературну українську мову, накидав це завдання своєму приятелеві філологу В. Симовичеві, а Симович, уже беручись до роботи, відписував, що то дуже важко, особливо коли дбати, «щоб мистецькість твору не пропала». І справді, великою мірою естетичний вплив на читача новел Стефаника пояснюється саме мовою. Але що ж тут діяти перекладачеві? Обирати якийсь діалект у тій мові, на яку перекладаєш? Але який же тоді повинен бути критерій вибору? Завжди може виникнути питання: чому обрано саме той, а не інший діалект? Ще якось би дали собі раду (і дають) польські перекладачі Стефаника. Польські «гуралі» з Карпат усе ж таки сусіди, є щось спільне у побуті. У перекладача на мову французьку такої полегші не було. Недарма деякі теоретики, та й практики перекладу, твердили, – може, з відчаю, – що діалект перекласти взагалі не можна, а як не можна, то й не треба. Лишається єдиний вихід: перекладати такі твори звичайною літературною мовою. Жінет Максимович не пристала на таку пораду. Для Стефаникових новел вона мобілізувала всі ресурси розмовної мови, порушення орфоєпії, відтворені порушенням орфографії, весь запас просторічних слівцець і зворотів і так створила якусь подобу Стефаникової «бесіди». Це був справді єдиний оптимальний вихід. Так перекладачка виконала найважче поки що в її житті завдання» [1, с. 4].

Із найновіших французькомовних розвідок про Василя Стефаника слід, безперечно, згадати дві літературознавчі статті, що з'явилися в антологічних виданнях 2000 та 2004 року. Перша з них була вступною статтею до подачі окремих зразків прозової творчості українського письменника у додатковому томі 12-томової бельгійської антології «*Patrimoine littéraire européen. Anthologie en langue française sous la direction de J.-C. Polet*» (Bruxelles, 1993-2000), яку можна вважати непересічним явищем в історії подібних антологічних видань, де презентувалася українська література. Видання із такими українознавчими розділами як «Слово про Ігорів похід», «Галицько-Волинський літопис», «М. Гоголь», «Т. Шевченко», «Леся Українка», «І. Франко», опрацьовувалося великим авторським колективом бельгійських та французьких літературознавців і з'явилося друком у брюссельському університетському видавництві De Boeck.

Один із керівників проекту літературознавець Кльод Пішуа так писав про цей науковий задум у передмові до останнього 12 т. «Антології»: «Трохи менше, як десять років тому Жан-Кльод Поле мав намір просити мене написати передмову до першого тому цього видання. Сьогодні він мені пропонує закрити разом із ним (можливо, на певний час?) цю величезну споруду: я бачив її задум, підготовку, виконання. Не мав щодо неї

жодного сумніву. Успіх винагородив нас за таку віру. Дванадцять томів, чотирнадцять книг, сотні добровільних співпрацівників, яких вибрали із найкращих знавців та спеціалістів (...). Відомо, як багато важили мова і література в самоусвідомленні підкорених або закріпачених могутніми державами народів Центральної та Східної Європи саме для їхнього самоусвідомлення, що привело ці народи до автономії або незалежності. (...) Жан-Кльод Поле вирішив зупинити історію творення цієї європейської спадщини 1922 роком, який є водночас роком заснування радянської Росії і смерті Пруста. (...) Далі європейська спадщина перестане бути чисто європейською: вона стає американською і крайньосхідною» [15, с. 7].

Творча персоналія Василя Стефаника була подана у додатковому т. 1 бельгійської антології з під назвою «Європейські автори першої половини ХХ ст.» («Від дивного миру до дивної війни»), що охоплював 1923-1939 рр., і вводилася ґрунтовною статтею ученого-літературознавця А. Жуковського, якому належали й інші передмови до розділів про українських письменників.

Автор переднього слова дав огляд життєвого шляху В. Стефаника, розповідаючи про «краківський період» життя майбутнього письменника, коли-то він, студіюючи медицину, знайомиться із подружжям Морачевських, яке впроваджує його у літературну авангардистську групу «Молода Польща». А. Жуковський охарактеризував письменницький шлях В. Стефаника – від «перших коротких новел про життя покутських селян», надрукованих 1897 р. у Чернівцях, до окремих добірок – «Синя книжечка», «Камінний хрест», «Дорога», «Мое слово», що з'явилися упродовж 1899-1905 рр.

Значне місце у передмові зайняла розповідь про п'ятнадцятирічну громадсько-культурну та політичну діяльність В. Стефаника, його участь в українській радикальній партії Галичини, віденському парламенті (1908-1918 рр.), організації низки читалень товариства «Просвіта» на Покутті. Автор огляду творчого шляху видатного новеліста не оминув і участі письменника в політичному житті ЗУНР'у, особливо в об'єднавчому конгресі злуки двох українських держав 22 січня 1919 року. Саме ці події, а також жорстокі дієства Першої світової війни змусили В. Стефаника знову взятися за письменницьке перо. «Другий період його літературної творчості, зазначив А. Жуковський, починається новелами та автобіографічними спогадами, надрукованими в останній добірці «Земля» (1926)» [11, с. 574].

В. Стефаник, автор декількох новелістичних збірок, дістав широке визнання ще на початку ХХ століття як «визначний представник Західної України», а згодом, у двадцятих роках, як «найбільший письменник Західної України». Саме це забезпечило йому пожиттєву пенсію уряду

радянської України, від якої письменник відмовляється 1933 року, протестуючи проти голодомору, організованого радянським режимом в Україні та переслідувань української інтелігенції.

Завершуючи презентацію творчого шляху письменника-новеліста, А. Жуковський писав: «Стефанік – поет селянського відчаю. (...) Усі трагічні аспекти селянського життя автор брав із реальності, не ідеалізує їх, не надаючи їм якоїсь особливої барви, малюючи їх в сирому вигляді. Його розповідь проста; драматичний характер посилюється постійним використанням діалога та монолога» [11, с. 575]. Вступна стаття про В. Стефаніка доповнювалася бібліографічною довідкою, в якій висвітлюється творчість українського новеліста, важливішими працями про нього, що з'явилися упродовж 1946-1991 років.

Літературна спадщина письменника у бельгійській антології була презентована новелою «Новина» (1899 р.) у перекладі Ірини Попович, спеціально зробленому для цього видання, що стало другою французькомовною інтерпретацією цього твору В. Стефаніка, а також новелою «Сини» (1922 р.) у перекладі Жінет Максимович, передрукованому із згаданого вже тут київського французькомовного В. Стефаніка видання 1975 р.

2004 року бачимо ще одну важливу французькомовну стефаніківську публікацію вже на сторінках видання «Anthologie de la littérature ukrainienne du XIe au XXe siècle» («Антологія української літератури XI-XX століть»), що побачила світ завдяки багаторічній праці колективу Сарсельського осередку НТШ у Західній Європі. Як і в бельгійській антології, літературній подачі у стефаніківському розділі передувала вступна стаття літературознавця А. Жуковського, що висвітлювала важливіші віхи життєвого шляху В. Стефаніка та його літературної діяльності. Порівняно із передмовою із додаткового тому бельгійської енциклопедії, А. Жуковський уточнив певні біографічні факти з життя письменника, зокрема датуєчи значніші події у громадській та літературній діяльності В. Стефаніка (народження та смерть письменника; 1897-1901 роки як роки його особливої письменницької активності). Вагомими були наступні доповнення та уточнення, які вніс А. Жуковський у передмові до сарсельської антології: «Краківські літературні кола відкрили його світові. У своїх листах з того часу Стефанік згадує, між іншими, твори таких письменників-модерністів, як Бодлер, Верлен, Келлер, Метерлінк, Бурже, Гамсун. (...) Окрім своїх новел, він залишив обширне листування, літературна вартість якого не є меншою. До слова сказати, сам письменник визнавав, що уся його літературна майстерність криється у його листах» [12, 480].

Керівник цього наукового проекту дав повнішу характеристику письменницької майстерності В. Стефаніка як «поета селянського від-

чаю», глибше аналізуючи проблематику таких новел, як «Камінний хрест», «Синя книжечка» та «Новина». «Пишучи свої новели, зазначив літературознавець, Стефаник поділяв страждання своїх персонажів» [12, с. 481]. Новелістична спадщина В. Стефаника в антології була презентована творами «Новина» (у перекладі Ірини Попович), «Вечірня година», «Сини» та «Марія» – всі у перекладі Жінет Максимович, використані із київського видання 1975 року. «Вечірня година» стала другим французькомовним прочитанням в історії пізнання новелістики В. Стефаника французькомовним читачем.

Як бачимо, входження творчості В. Стефаника у французькомовний простір виявляє взаємодії двох національних літератур на рівні рецепції складного за стилістикою своїх новел українського письменника. А поява окремого видання новел В. Стефаника французькою мовою уже давно висунула назрілу наукову проблему кваліфікованого дослідження інтерпретації прози В. Стефаника саме цією мовою. Продуктивним, безперечно, виглядає і даліше вивчення типологічних подібностей творчості В. Стефаника із текстами французьких художників слова другої половини ХІХ ст. (цю проблему розробляла у своїй кандидатській дисертації О. Бігун), глибше вивчення того, як французькомовні літератури входили у сферу літературних зацікавлень українського новеліста.

Автор цієї статті свідомий того, що поза увагою залишилось ще багато з того, що стосується французькомовної Стефанікiани, зокрема фрагментарні згадки про українського письменника там, де говориться про український літературний процес кінця ХІХ – перших десятиліть ХХ ст., окремі праці французьких славістів, надруковані на сторінках літературознавчих часописів, де певне місце знаходив і В. Стефаник.

Література

1. Кочур Г. Відтворено французькою. *Літературна Україна*, № 20 (3857), 13 березня 1981. С. 4.
2. Кравець Я. Еміль Верхарн і Василь Стефаник: деякі аспекти типології та відмінності творчості. *«Іноземна філологія»*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 1999. Вип. 111. С. 283-291.
3. Матвіїшин В. Василь Стефаник і французьке письменство. *«Всесвіт»*, 1971, № 5. С. 58-59.
4. Матвіїшин В. Василь Стефаник французькою мовою (Vassil Stefanyk. *La Croix de pierre et autres nouvelles*. Traduit de l'ukrainien par Ginette Махумовyтч. Kiev, Editions «Dnipro», 1975). *«Всесвіт»*, 1976. № 5. С. 173.
5. Погребенник Я. «Ключі» до прози Василя Стефаника (Vassil Stefanyk. *La Croix de pierre et autres nouvelles*. Traduit de l'ukrainien par Ginette

- Махумович. Київ, Editions «Dnipro», 1975). «Жовтень», 1976. № 11. С. 143-144.
6. Родзевич С. Українське мистецтво в закордонних журналах. «Життя й революція», 1929, ч. VII. С. 181-190.
 7. Стефаник В. До О. К. Гаморак (березень 1900). Стефаник В. Твори : у 3 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1954. Т. 3. Листи. С. 208.
 8. Українка Леся. Українські письменники на Буковині. – цит. за: Василь Стефаник у критиці та спогадах. К. : «Дніпро», 1970. С. 47-49.
 9. Ste Tyszkiewicz M. La littérature ukrainienne (d'après M. Serge Efremov, Mme O. Efimenko, Le prof. M. Hrouchevsky et d'autres écrivains ukrainiens). Berne : Imprimerie R. Suter and Cie. 157 p. 139
 10. Filipovitch P. La littérature ukrainienne moderne / trad. par A. Martel. La Nervie. Bruxelles-Paris, 1928. № 4/5P. 11-16.
 11. Joukovsky A. Stefanyk (1871-1936) – in : Patrimoine littéraire. Auteurs européens du premier XXe siècle. De la drôle de paix à la drôle de guerre (1923-1939). Anthologie en langue française sous la direction de Jean Claude Polet. De Boeck Université. Bruxelles, 2000. P. 574-575.
 12. Joukovsky A. Vasył Stefanyk (1871-1936). – in : Anthologie de la littérature ukrainienne du XIe au XXe siècle. Société Scientifique Ševčenko en Europe. – Paris-Kyiv, 2004. – 1204 p. – P. 479-481.
 13. Kruba Emile. Ukrainienne aux XVIIIe –XXe s. (Littérature) Dictionnaire universel des littératures : En 3 vol. / Sous la direction de Béatrice Didier. [Paris], 1994. – Vol 3. – P. 3951-3956.
 14. Luciani Georges. Ukrainienne (littérature) // Encyclopaedia Universalis. – Paris, 1989. – Corpus 23. – P. 128-131.
 15. Pichois Claude. Préface. in : Patrimoine littéraire européen. Anthologie en langue française sous la direction de Jean Claude Polet. Bruxelles, 2000. Vol. 12. Mondialisation de l'Europe, 1885-1922. P. 7.
 16. Raïs Emmanuel. L'Ukraine, cette inconnue. PIUF-Paris, 1967. 48 p.
 17. Stefanyk Vassil. La Croix de pierre et autres nouvelles. Traduit de l'ukrainien par Ginette Махумович. Київ : Editions «Dnipro», 1975. 252 p.
 18. Tisserand R. La vie d'un peuple. L'Ukraine / Préf. par René Pinon. Paris, 1933. 299 p.
 19. Wilczkowski Cyril. Littérature ukrainienne. La période moderne // Histoire des littératures : En 3 vol. / Sous la direction de Raymond Queneau. Paris, 1958. Vol. 3 : Littératures orientales (Encyclopédie de la Pléiade). P. 1712-1714.
 20. Wytochynska Olha. Au tournant des siècles. in : Petite Histoire de la littérature ukrainienne. Préface de Michel Cadot. PIUF-Paris, 1996. P. 79-85.

VASYL STEFANYK IN THE FRENCH LINGUAL READING

Yarema Kravets

*Ivan Franko National University of Lviv; 1, Universytetska St., Lviv, 79000;
e-mail: yaremakravets@gmail.com*

French-speaking literary criticism and translation, dedicated to Vasyl Stefanyk, have already more than centenary history. Already in 1912 and 1915 the French reader has known separate novellas of the Ukrainian writer. Since his creative activity has been constantly present in individual Ukrainian monographs which appeared in Swiss, Belgium and France. The most significant publications of the French-speaking Stefanykiana are the book “Croix de pierre” that contained more than 40 writer’s novellas, separate chapters about V. Stefanyk in 12-volume Belgian anthology «Patrimoine littéraire européen» (1993-2000) and Sarcelles’ anthology of the Ukrainian literature of XIth-XXth centuries of NTSH publication in the Western Europe (2004).

Key words: *Vasyl Stefanyk, French-speaking criticism, translation, “The Stone Cross”, the Belgian anthology, NTSH anthology.*